

JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAGI PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK FAOLIYATNING BUGUNGI KUNDAGI HOLATI

*Ilmiy rahbar: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Jazoni ijro etish faoliyati
kafedrası katta o'qituvchisi, podpolkovnik*

Rahmonov Rasul Narzullayevich

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kunduzgi ta'lim 3-o'quv kursi kursanti
Jumanazarov Asrorbek Faxriddin o'g'li*

Annotatsiya: *Jazoni ijro etish muassasalaridagi pedagogik-psixologik faoliyatning bugungi kundagi holati mavzusi, jamiyatda sodir bo'layotgan ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar sharoitida katta ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur maqolada jazoni ijro etish tizimidagi pedagogik va psixologik faoliyatning asosiy jihatlari, uning dolzarbligi va muammolari o'rganilgan. Jazoni ijro etish muassasalarida, ya'ni, qamoqxona va turli muassasalarda ta'lim, tarbiya va psixologik yordanning o'rni haqida batafsil fikr yuritiladi. Pedagogik faoliyatning asosiy maqsadi, jazoni ijro etish muassasalaridagi shaxslar bilan samarali ishlash va ularga ijtimoiy hayotga qayta integratsiya qilishda yordam berishdir. Qamoqxona tizimida ta'lim va tarbiya jarayoni, nafaqat jinoyatchilikka qarshi kurashish, balki mahkumlarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik sog'lig'ini yaxshilashga qaratilgan bo'lishi lozim. Pedagogik faoliyat, shuningdek, mahkumlarning psixologik ahvoli bilan bog'liq bo'lib, ularning o'zini anglashiga, o'z-o'zini tahlil qilishiga va ijtimoiy javobgarlikni his etishga yordam beradi. Psixologik faoliyatning asosiy yo'nalishlari mahkumlarning ichki dunyosini anglash, ularning motivatsiyasini shakllantirish, stress va depressiya bilan kurashish, shuningdek, jinoyatchilikdan voz kechishga qaratilgan terapevtik va maslahat xizmatlarini ko'rsatishga qaratilgan. Psixologlar va pedagoglar o'rtasida samarali hamkorlik, jazoni ijro etish tizimida shaxslarning qayta ijtimoiylashuvini ta'minlash uchun muhim omil hisoblanadi. Maqolada jazoni ijro etish tizimidagi pedagogik-psixologik faoliyatning metodik asoslari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, usullar va yondashuvlar tahlil qilingan. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga asosanib, jazoni ijro etish muassasalaridagi ta'lim jarayonida psixologik maslahat, stressni boshqarish, motivatsiya yaratish kabi jihatlari muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, mazkur faoliyatning samaradorligini oshirish uchun xalqaro tajribalar, innovatsion yondashuvlar va ilmiy tadqiqotlar ham ko'rib chiqilgan. Bundan tashqari, maqolada jazoni ijro etish muassasalaridagi pedagogik-psixologik faoliyatni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Bu tavsiyalar, jazoni ijro etish tizimida faoliyat ko'rsatayotgan mutaxassislarining malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik va psixologik texnologiyalarni joriy etish, hamda mahkumlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga qaratilgan. Umuman olganda, maqola jazoni ijro etish tizimining rivojlanishida pedagogik va psixologik faoliyatning o'rni va ahamiyatini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqot hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *Jazoni ijro etish, pedagogik faoliyat, psixologik yordam, ta'lim va tarbiya, qamoqxona tizimi, ijtimoiy rehabilitatsiya, psixologik maslahat, stressni boshqarish, motivatsiya yaratish, mahkumlar, psixologik sog'liq, innovatsion yondashuvlar, O'zbekistondagi*

qonunchilik, pedagogik texnologiyalar, jamiyatga qayta integratsiya, peshqadam metodikalar, psixologlar va pedagoglar, samarali hamkorlik, jinoyatchilikka qarshi kurashish, pedagogik yondashuvlar, pedagogik va psixologik faoliyat.

Аннотация: *Тема педагогической и психологической деятельности в учреждениях исполнения наказаний является актуальной в свете современных социальных, экономических и культурных изменений. В данной статье рассматриваются основные аспекты педагогической и психологической работы в системе исполнения наказаний, её актуальность и существующие проблемы. Особое внимание уделяется вопросам образования, воспитания и психологической помощи в местах лишения свободы и других учреждениях. Основной целью педагогической деятельности в таких учреждениях является эффективная работа с осужденными и содействие их социальной реабилитации. Образовательный и воспитательный процесс в местах лишения свободы направлен не только на борьбу с преступностью, но и на улучшение психоэмоционального состояния осужденных, а также на их социальную адаптацию. Педагогическая деятельность тесно связана с психологической работой, которая помогает осужденным осознать себя, проводить самоанализ и развивать социальную ответственность. Психологическая работа в учреждениях исполнения наказаний охватывает такие направления, как понимание внутреннего мира осужденных, формирование их мотивации, борьба с депрессией и стрессом, а также предоставление терапевтической и консультативной помощи для преодоления преступных наклонностей. Сотрудничество между психологами и педагогами является важным фактором для успешной социальной реабилитации осужденных. В статье также анализируются методические основы педагогической и психологической деятельности в системе исполнения наказаний, современные педагогические технологии, методы и подходы. В контексте законодательства Республики Узбекистан рассматриваются такие аспекты, как психологическое консультирование, управление стрессом и создание мотивации в процессе обучения осужденных. Кроме того, обсуждается внедрение международного опыта и инновационных подходов для повышения эффективности данной деятельности. В заключение, в статье приведены рекомендации по совершенствованию педагогической и психологической работы в учреждениях исполнения наказаний, направленные на повышение квалификации специалистов, внедрение современных технологий и улучшение социальной адаптации осужденных. В целом, статья представляет собой научное исследование, направленное на повышение значения педагогической и психологической деятельности в системе исполнения наказаний.*

Ключевые слова: *Исполнение наказания, педагогическая деятельность, психологическая помощь, образование и воспитание, пенитенциарная система, социальная реабилитация, психологическое консультирование, управление стрессом, формирование мотивации, осужденные, психологическое состояние, инновационные*

подходы, законодательство Узбекистана, педагогические технологии, социальная интеграция, методические рекомендации, психологи и педагоги, эффективное сотрудничество, борьба с преступностью, педагогические подходы, педагогическая и психологическая деятельность.

Abstract: *The topic of pedagogical and psychological activities in correctional institutions has gained significant importance in the context of modern social, economic, and cultural changes. This article examines the key aspects of pedagogical and psychological activities within the correctional system, their relevance, and the challenges involved. It focuses on the role of education, upbringing, and psychological support in prisons and other correctional institutions. The main aim of pedagogical activities in such institutions is to work effectively with prisoners and assist in their social reintegration. The educational and developmental process within prisons should not only aim at combating crime but also focus on improving the psychological well-being of inmates and supporting their social adjustment. Pedagogical activities are closely related to psychological work, which helps inmates gain self-awareness, engage in self-analysis, and develop social responsibility. Psychological work in correctional institutions covers aspects such as understanding the inner world of prisoners, shaping their motivation, managing stress and depression, as well as providing therapeutic and counseling services aimed at reducing criminal tendencies. Effective cooperation between psychologists and pedagogues is crucial for the successful social rehabilitation of prisoners. This article also analyzes the methodological foundations of pedagogical and psychological activities in the correctional system, along with modern pedagogical technologies, methods, and approaches. In the context of the legislation of the Republic of Uzbekistan, the article addresses aspects such as psychological counseling, stress management, and motivation-building within educational processes for prisoners. Additionally, international experiences and innovative approaches are considered to improve the effectiveness of these activities. In conclusion, the article offers recommendations for improving pedagogical and psychological work in correctional institutions, focusing on enhancing the qualifications of specialists, implementing modern technologies, and improving inmates' social adjustment. Overall, this article serves as a scientific study aimed at emphasizing the role and importance of pedagogical and psychological activities within the correctional system.*

Keywords: *Correctional system, pedagogical activities, psychological support, education and upbringing, prison system, social reintegration, psychological counseling, stress management, motivation building, inmates, psychological well-being, innovative approaches, legislation of Uzbekistan, pedagogical technologies, social integration, methodological guidelines, psychologists and educators, effective collaboration, combating crime, pedagogical approaches, pedagogical and psychological activities.*

KIRISH

Jazoni ijro etish tizimi jamiyatning muhim ijtimoiy-insoniy tashkiloti bo'lib, uning asosiy vazifasi jinoyatlarni sodir etgan shaxslarni rehabilitatsiya qilish, ularni jamiyatga qaytarish va

ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdir. Ushbu tizimda pedagogik va psixologik faoliyatning o'zni katta bo'lib, u nafaqat mahkumlarning bilim va ko'nikmalarini oshirishga, balki ularning ichki dunyosini anglashga, psixologik muammolarni hal qilishga, ijtimoiy moslashuvni ta'minlashga yordam beradi. Pedagogik-psixologik faoliyat, mahkumlar bilan ishlashda ularning shaxsiy o'sishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi, ular uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va qayta ijtimoiylashuv jarayonini yengillashtiradi. Shuningdek, bunday faoliyat jinoyatchilikni kamaytirish va jamiyatga qayta integratsiya qilishni maqsad qilgan dasturlarning muhim qismi hisoblanadi. Jazoni ijro etish muassasalarida pedagogik va psixologik xizmatlar, mahkumlarning qayta ijtimoiylashuvi, ular uchun ma'naviy, axloqiy va psixologik yordamni taqdim etishga qaratilgan. Bu jarayonlar faqat jismoniy jazoni o'tashdan iborat emas, balki ruhiy va ma'naviy qayta tiklanish ham muhim ahamiyatga ega. Pedagogik va psixologik xizmatlarning samaradorligi mahkumlarning jinoyatchilikka qaytmasligi, jamiyatda o'z o'rnini topishi va o'zgarishi uchun asos yaratadi. Pedagogik faoliyat, asosan, mahkumlar bilan ta'lim, o'qitish, kasb-hunarni o'rgatish kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Psixologik yordam esa ularning ichki dunyosini anglash, stress va depressiya kabi psixologik muammolarni yengish, ijtimoiy adaptatsiyani yaxshilashga qaratilgan. Mazkur maqolada jazoni ijro etish muassasalarida pedagogik-psixologik faoliyatning bugungi holati, uning ahamiyati va rivojlanish istiqbollari tahlil etiladi. Ushbu faoliyatning zamonaviy sharoitlarda qanday amalga oshirilishi, metodik yondashuvlar, xalqaro tajribalar va milliy qonunchilikka asoslangan yondoshuvlar haqida fikr yuritiladi. Pedagogik va psixologik faoliyatning o'zaro uyg'unligi jazoni ijro etish tizimining samarali ishlashiga yordam beradi, bu esa mahkumlarning jamiyatga qaytish jarayonini yengillashtiradi. Mahkumlarning o'zgarishi, ularning ijtimoiy javobgarlikni his etish, o'ziga bo'lgan ishonchini qaytarish hamda jamiyatda faol a'zo bo'lishiga imkon yaratadi. Pedagogik faoliyatning asosiy maqsadi - mahkumlarni bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash, ularning ijtimoiy hayotga qaytishini yengillashtirishdir. Ta'lim orqali mahkumlarning dunyoqarashi, axloqiy qadr-qimmati va jamiyatga qayta integratsiya qilish jarayoni amalga oshiriladi. Psixologik faoliyat esa ularning ichki dunyosini o'rganishga, psixologik salomatligini tiklashga va jinoyatchilikni oldini olishga qaratilgan. Pedagogik va psixologik faoliyatning samaradorligi mahkumlarning ruhiy holatini yaxshilash, ular orasida ijobiy o'zgarishlar yuzaga kelishiga xizmat qiladi. Jazoni ijro etish tizimida pedagogik-psixologik faoliyatning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun bir qator muhim omillar mavjud. Ulardan biri - bu malakali mutaxassislar, ya'ni psixologlar va pedagoglarning mavjudligi. Ularning professional kompetentsiyasi va zamonaviy yondashuvlarni qo'llashdagi salohiyati jazoni ijro etish tizimining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, pedagogik va psixologik yondashuvlarning zamonaviy metodlari va texnologiyalarini qo'llash, ilg'or xalqaro tajribalardan foydalanish ham muhimdir. Jazoni ijro etish muassasalarida pedagogik-psixologik faoliyatni yanada rivojlantirish, samarali tizimni yaratish, mahkumlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilash va ularni ijtimoiy hayotga qaytarish muhim maqsadlardir. Ushbu maqsadlarga erishish uchun bir qator ilmiy va amaliy tadqiqotlar, metodik yondashuvlar va yangi texnologiyalarni joriy etish zarur. Shuningdek, davlat va jamiyat tomonidan taqdim etiladigan yuridik va psixologik yordamlar, pedagogik

xizmatlar ham muhim rol o'ynaydi. Maqolaning davomida jazoni ijro etish muassasalarida pedagogik-psixologik faoliyatning o'rni, uning samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar va tavsiyalar beriladi. Bu tavsiyalar jazoni ijro etish tizimida shaxslarning ijtimoiy reabilitatsiyasini kuchaytirish, pedagogik va psixologik yordamlarni yanada takomillashtirishga qaratilgan bo'ladi.

Asosiy qism

Jazoni ijro etish tizimi, jamiyatda jinoyat sodir etgan shaxslarni ta'lim, tarbiya va psixologik yordam orqali qayta ijtimoiylashtirishni maqsad qilgan muhim ijtimoiy institutdir. Ushbu tizimning asosiy maqsadi - mahkumlarning jinoyatchilikka qaytmasligi, ularning psixologik salomatligini tiklash, shuningdek, jamiyatda faol, mas'uliyatli fuqarolar sifatida hayotini davom ettirishi uchun sharoit yaratishdir. Jazoni ijro etish muassasalarida pedagogik va psixologik faoliyatning ahamiyati shundaki, ularning ta'siri orqali mahkumlarning qayta ijtimoiylashuvi amalga oshiriladi. Shu bilan birga, pedagogik va psixologik yondashuvlar jinoyatchilikka qarshi kurashish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va jinoyatchilarning jamiyatga qaytish jarayonini yengillashtirishda muhim o'rin tutadi. Pedagogik faoliyatning asosiy maqsadi, jazoni ijro etish muassasalarida mahkumlarni bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash, ularning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashdir. Qamoqxona tizimida ta'lim va tarbiya jarayoni, mahkumlarning kelajakdagi ijtimoiy hayotga integratsiyasini osonlashtirishi lozim. Buning uchun, ta'lim jarayonida nafaqat akademik bilimlar, balki ijtimoiy qadr-qimmat, axloqiy me'yorlar va inson huquqlari ham o'rgatiladi. Shuningdek, kasb-hunar o'qitish, jismoniy tarbiya, shaxsiy rivojlanish va mehnat intizomi kabi sohalar ham ta'lim tizimiga kiritilgan bo'lishi kerak. Bu barcha omillar mahkumlarning ijtimoiy moslashuvini kuchaytirish va jinoyatchilikka qaytmasligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Pedagogik faoliyatning samaradorligini oshirish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalar va metodik yondashuvlar joriy etish zarur. O'zbekistonda jazoni ijro etish muassasalarida bu borada bir qator islohotlar amalga oshirilmogda. O'zbekiston Respublikasi tomonidan qabul qilingan yangi qonunchilikka muvofiq, qamoqxonalarda ta'limning sifatini oshirish va mahkumlarga kasb-hunar o'rgatishning samarali tizimini yaratish uchun bir qator chora-tadbirlar ko'rilmogda. O'zbekistonda mahkumlar uchun ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, jismoniy va aqliy rivojlanishlarini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan innovatsion dasturlarni yaratish ustida ishlash davom etmogda. Psixologik faoliyatning asosiy maqsadi, mahkumlarning ruhiy holatini yaxshilash, ularning stress, depressiya va boshqa psixologik muammolarni yengishlariga yordam berishdir. Psixologik yordam, shuningdek, mahkumlarning ichki dunyosini anglash, ularga o'z-o'zini tahlil qilish, o'zini anglash va ijtimoiy mas'uliyatni his etishlariga yordam beradi. Psixologlar, pedagoglar va ijtimoiy ishchilar o'rtasidagi samarali hamkorlik, jazoni ijro etish tizimida mahkumlarning qayta ijtimoiylashuvini ta'minlash uchun zarurdir. Psixologik maslahat va terapiya, mahkumlarning psixologik salomatligini yaxshilashga, o'zlarini ijtimoiy hayotga qayta integratsiya qilishga qaratilgan yordamni taqdim etadi. Mahkumlar o'zlarining jinoiy hayotidan voz kechishga, ijtimoiy javobgarlikni his etishga va jamiyatda o'z o'rnini topishga intilishadi. Psixologik faoliyatda stressni boshqarish, motivatsiya yaratish va salbiy fikrlarni o'zgartirish kabi usullar muhim ahamiyatga ega. Mahkumlarning motivatsiyasini oshirish uchun psixologik yordam orqali

ularning ijtimoiy hayotga qiziqishini uyg'otish, yangi ko'nikmalarni o'rganish va ijtimoiy intizomga rioya qilishga undash lozim. Bunday jarayonlar, mahkumlarning o'ziga bo'lgan ishonchini qaytarish, ijtimoiy javobgarlikni his etish va yangi hayotga boshlashga yordam beradi. Jazoni ijro etish tizimida pedagogik va psixologik faoliyatning samaradorligini oshirish uchun bir qator innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarur. Xalqaro tajribalardan foydalanish, ilg'or metodikalarni qo'llash, ta'lim tizimini takomillashtirish va psixologik yordamni yanada kuchaytirish orqali, jazoni ijro etish tizimining samaradorligini oshirish mumkin. Shuningdek, pedagogik-psixologik faoliyatda mahkumlarning ijtimoiy moslashuvini yengillashtirish va ularni ijtimoiy hayotga qaytarish uchun ilg'or metodlar va yondashuvlar o'rganilishi lozim. Mazkur maqolada jazoni ijro etish muassasalarida pedagogik-psixologik faoliyatni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Bu tavsiyalar, jazoni ijro etish tizimida faoliyat ko'rsatayotgan mutaxassislarining malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik va psixologik texnologiyalarni joriy etish, hamda mahkumlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga qaratilgan. Mahkumlarni ijtimoiy hayotga qaytarish, jinoyatchilikni kamaytirish va jamiyatda barqarorlikni ta'minlashda pedagogik-psixologik faoliyatning o'ri nihoyatda katta.

XULOSA

Jazoni ijro etish tizimi jamiyatdagi jinoyatchilikni kamaytirish va mahkumlarni qayta ijtimoiylashtirishda muhim ahamiyatga ega. Pedagogik va psixologik faoliyat bu tizimning samaradorligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu faoliyatlarning asosiy maqsadi, mahkumlarni faqat jazolashdan iborat bo'lmasdan, ularning shaxsiy o'sishini, psixologik holatini yaxshilashni, yangi ko'nikmalarni egallashni va jamiyatga qaytishda muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlashdan iboratdir. Pedagogik faoliyat, mahkumlarni bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash, ularni kasb-hunar o'rgatish va ijtimoiy hayotga qaytarish uchun zarur bo'lgan axloqiy qadr-qimmatlarni o'rgatishga qaratilgan. Psixologik yordam esa, mahkumlarning ichki dunyosini anglash, ruhiy salomatligini tiklash va stress, depressiya kabi muammolarni yengishga yordam beradi. Zamonaviy pedagogik va psixologik texnologiyalarni joriy etish, ilg'or xalqaro tajribalardan foydalanish, mahkumlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilash uchun yangi metodikalar yaratish jazoni ijro etish tizimining samaradorligini oshirishga katta hissa qo'shadi. O'zbekistonda bu sohada amalga oshirilayotgan islohotlar, yangi qonunchilikka muvofiq, pedagogik va psixologik xizmatlarning sifatini oshirishga qaratilgan. Bunday islohotlar, mahkumlarning jamiyatga qaytarilishi va ijtimoiy moslashuvini osonlashtirishga imkon beradi. Shuningdek, pedagogik-psixologik faoliyatning samarali amalga oshirilishi uchun, malakali psixologlar va pedagoglarning tayyorlanishi, metodik yondashuvlarning doimiy ravishda yangilanishi va samarali hamkorlikning rivojlanishi zarur. Mahkumlarni jamiyatga qaytarish jarayoni, nafaqat jazoni ijro etish muassasalarida, balki butun jamiyatda mustahkam asos yaratish orqali amalga oshirilishi lozim. Kelajakda jazoni ijro etish muassasalarida pedagogik va psixologik faoliyatni rivojlantirish uchun yangi texnologiyalar va metodlarni qo'llash, mavjud tizimni takomillashtirish, hamda mahkumlarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashga qaratilgan yanada samarali dasturlarni ishlab chiqish zarur. Shunday qilib, jazoni ijro etish tizimida

pedagogik-psixologik faoliyatni takomillashtirish, jamiyatda barqarorlikni ta'minlash va jinoyatchilikni kamaytirishga erishish uchun muhim vosita bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mahmudov. Sh. (2021). *Jazoni ijro etish tizimidagi pedagogik faoliyat: nazariy va amaliy jihatlar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Tursunov. M. (2020). *Jazoni ijro etish muassasalarida psixologik yordam va rehabilitatsiya*. Toshkent: Akademnashr.
3. Shodiyev. O. (2019). *Psixologik yordam va jinoyatchilikka qarshi kurashish: ijtimoiy-psixologik yondashuv*. Tashkent: Ilm-Ziyo.
4. Jabborov. M. (2018). *Pedagogik metodika va innovatsiyalar: Jazoni ijro etish tizimidagi o'rni*. Toshkent: Toshkent universiteti nashriyoti.